

L'ILLA DE L'HOLANDÈS: LA NOVEL·LA

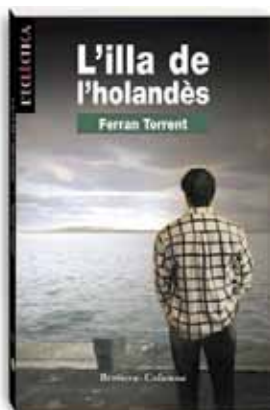
D'UN HOME COM DÉU MANA

FELIP TOBAR

L'ÚLTIMA NOVEL·LA DE FERRAN TORRENT NO HA GUANYAT CAP PREMI, PERÒ TAMPOC NO LI N'HAN CALGUT PER A SITUAR-SE ENTRE ELS LLIBRES MÉS VENUTS DE L'ÚLTIMA LITERATURA CATALANA. *L'ILLA DE L'HOLANDÈS* ENS RELATA COM, AL FINAL DELS ANYS SEIXANTA, UN PROFESSOR UNIVERSITARI D'ESQUERRES, LLUÍS DALMAU, ÉS CONDEMNAT PEL RÈGIM FEIXISTA A PASSAR CINC ANYS EN UNA ILLA GAIREBÉ OBLIDADA PEL MÓN. NO OBSTANT AIXÒ, SERÀ EN

AQUELL PARATGE ON DESCOBRIRÀ UNA ALTRA MANERA DE VIURE I ON PODRÀ ASSISTIR A LA RESOLUCIÓ D'UNA INTRIGA QUE S'HA PROLONGAT DURANT ANYS: LA IDENTITAT DE *L'HOLANDÈS*, LES CAUSES DE LA MORT D'UN POLICIA I EL DESTÍ DE L'ILLA MATEIXA SÓN LES INCÒGNITES QUE S'ACABARAN ACLARINT DAVANT LA MIRADA ATÒNITA DE DALMAU.

Mirada atònita és el que se'm va quedar a mi quan vaig entrar a la cerveseria Riviera i vaig veure un individu solitari, amb el cap baix, que llegia el periòdic. El cas és que s'assemblava a Torrent, però, com que no tenia cap dona al costat, se'm feia difícil reconèixer-lo. Alguns detalls com el telèfon mòbil i, sobretot, les mirades vicioses a la taula veïna —on hi havia dues xiquetes de divuit anys— em van confirmar la seua identitat. Vaig sentir una profunda emoció: era l'home, sens dubte. El nostre *best-seller*.—

també està més ben construïda que les dels teus primers llibres...

—Sí, però és que jo, a més de la trama, vull que, al darrere, hi haja vida humana: amb contradiccions, amb emocions... No vull explicar una història i punt, sinó facilitar més lectures: un espai ecològic, la confrontació entre àmbit rural i àmbit urbà, les possibilitats de fugir del passat. Per exemple, en la meua novel·la, allò que comença sent una il·legalitat absoluta, acaba resultant ser d'una moralitat absoluta. Un individu compra una illa amb els diners d'un atracament on hi ha una mort, però és que comprant-la ha salvat tots els seus habitants; i

—*Fas mala cara, Ferran.*

—És la vellesa. (*Torna a mirar cap allà.*) Tu creus que aquestes voldran alguna cosa de nosaltres?—

—*Després ho preguntes. Et volia dir jo que... quin lloc ocupa L'illa de l'holandès en la teua obra?*

—Jo tinc dues etapes: fins a *Gràcies per la propina* i de *Gràcies* endavant. Aquesta, *La mirada del tafur* i *L'illa de l'holandès* serien, per tant, les tres novel·les de la meua segona etapa. La primera, per a mi, va ser una etapa d'aprenentatge. Hi ha gent que s'espera a creure que sap de novel·la per a fer-ne, o ho aprén a la universitat o en tertúlies; jo ho he après escrivint. Però reivindicque molt aquelles primeres novel·les per una raó: perquè, com a mínim, funcionen, en el sentit que totes contenen una història, i en totes hi ha una arquitectura i una estructura de novel·la. És a dir, que tu t'agafes *No emprenyeu el comissari!* i et pot agradar o no, però l'estructura i la trama funcionen, veritat? Doncs jo no tenia ni puta idea de fer novel·la.

—*La trama de L'illa de l'holandès*

el delictes s'ha convertit en una cosa honesta, moral, que serveix perquè tota la població de l'illa hi pugui continuar vivint. Trencar la frontera entre moral i immoral, entre legal i il·legal... Tot això està ací, i hi ha lectors que es poden quedar només amb la història i uns altres que veuran també aquestes altres lectures.

—*Vols dir que, això de jugar amb aquestes contradiccions, no ho feies abans?*

—No tant com ara, ni de bon tros. Això és posar-te entre l'espasa i la paret: tots els de la nostra generació hem estat marxistes, tots, i teníem la llibertat apresada d'un manual; aleshores, jo agafei un marxista i el confronte a una llibertat natural. És clar, el paio allà, amb el contacte amb la gent senzilla, comença a aprendre el que és la llibertat autèntica. De tota manera, el més difícil en literatura continua sent, segons crec jo, contar històries i fer diàlegs. I si ixes al carrer, ho aconseguiries. Jo ajunte

**Ara ja no vull provocar:
quan tens faena
no tens ganes
d'embolics**

el delictes s'ha convertit en una cosa honesta, moral, que serveix perquè tota la població de l'illa hi pugui continuar vivint. Trencar la frontera entre moral i immoral, entre legal i il·legal... Tot això està ací, i hi ha lectors que es poden quedar només amb la història i uns altres que veuran també aquestes altres lectures.

cinc tios a parlar en una taula, i només a través del diàleg... Al capítol set...

—*El que m'ha sobtat a mi és que estan parlant quatre o cinc personatges i sempre els reconeixes, encara que no ho indiqui el narrador.*

—Exactament! Això és treballar, fer novel·la! Perquè ací haurem de diferenciar algun dia entre escriptors i novel·listes: ací tots els novel·listes són escriptors, però la majoria d'escriptors no són novel·listes.

—*A tu, quins escriptors en català són els que més t'agraden?*

—Jesús Moncada, tot i que és massa amanerat... Jaume Cabré... El Monzó d'*El perquè de tot plegat*...

—*En una entrevista de 1986 feies un rànquing personal dels millors escriptors de la literatura catalana, i posaves en primer lloc Quim Monzó, en segon, Josep Lozano i en tercer, a tu mateix. Encara el mantens?*

—No, això era per a provocar. És que jo abans provocava molt, però ara ja no vull provocar, perquè passe d'això: quan tens faena no tens ganes d'embolics.

—*Ara que ho deies, allò dels diàlegs és un mèrit que t'han reconegut des del principi.*

—Sí, però ara més! Jo sempre he treballat els diàlegs, que és essencialment el que defineix els personatges. Saps quin és el problema? Que si un novel·lista no fa veure la seua novel·la a un lector normal —no a un especialista, ni a un crític—, si no fa que la veja, és que ha fracassat. Deixem-nos de teories literàries, que tot això són collonades absolutes. Per què? Perquè cada una diu una cosa. Per exemple: Dostoievski diu «emocionar!» i Nabokov diu «emocionar és una puta merda!» Tu amb qui et quedés? Queda't amb la teua impressió.

—*Per a tu...?*

—Jo estic d'acord amb Dostoievski: s'ha de commoure el lector. L'art ha de commoure. Si l'art no commou, qui entén l'art abstracte? Ningú. Tu entres a veure un quadre de Miró i hi ha alguna cosa que sempre et commou —els colors, la textura, els traços, la composició—, aquest art t'està arribant. Si l'art no t'arriba, és una merda i no val per a res. Jo he de commoure el lector: fer-lo riure,

somriure, sentir nostàlgia, cabrejar-lo, provocar-lo... Per exemple, a mi m'agrada de vegades provocar les dones: en *La mirada del tafur*, hi ha un moment que diu el comissari «el teu germà, per què agrada tant a les dones?», i l'altre li diu «perquè les maltracta». I això ho llig una tia i diu «hòstia, la puta mare».

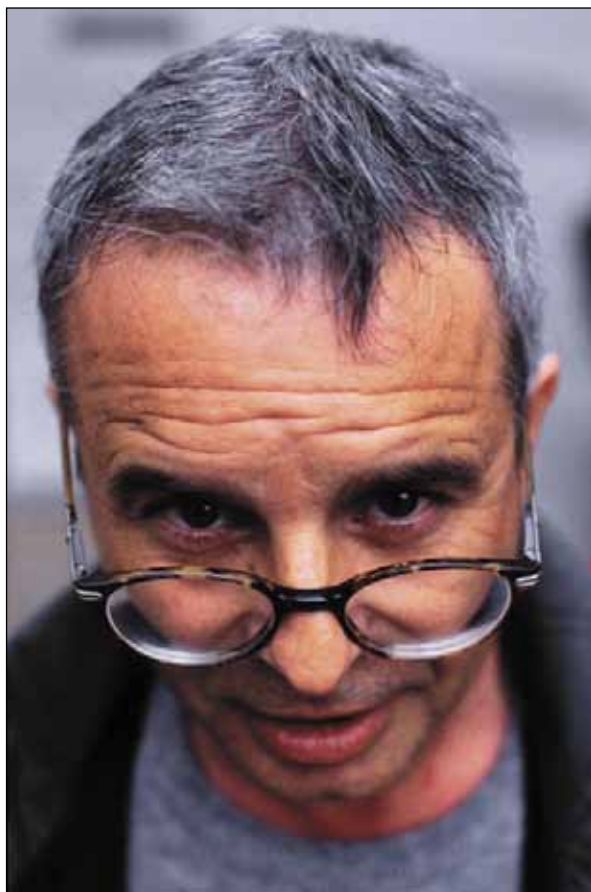
—*A tu sempre t'acusaven que els personatges femenins eren prostitutes o coses molt semblants. (Diu que sí.) I ara, en aquesta última novel·la, les has canviades pel personatge d'una camperola. Això ho has fet obeint pressions?*

—Noooo, en absolut! Obeint pressions? Mai! A l'inrevés: quan a mi em pressionen (*Pega una punyada sobre la taula.*), més cabut em pose, més provoqe. Pressions? Una merda! A mi, si algú em vol canviar, que em pressione, que ho té clar. Però el fet d'anar mirant si hi ixen dones o no ixen dones... és de bojós. És a dir: si una dona fa una novel·la de dones, és feminista; ara un home escriu històries d'homes, és masculista. Veus la diferenciació perversa que hi ha? Jo ja he fet vint o vint-i-cinc presentacions, i en totes me n'ix alguna amb el mateix... L'altre dia m'ix una xiqueta joveneta (*Posa veu de xiulet.*): «És que no tractes dones» —molt més del que ella es pensa, les tracte, però no en les novel·les. I jo li dic: «T'has llegit la novel·la?». I ella: «Sí». I jo: «T'ha agradat?». I ella: «Sí». I jo: «I a tu què collons t'importa si és de dones, d'ho-

mes o de micos?». «Jo t'he contat una història i t'ha agradat, perquè has de patir tant per les dones? Que et creus que açò és el PSOE, que 25 % n'han d'estar allà dins per quota?» Les històries són les històries, i punt.

—*Això de la presència femenina sembla la pregunta políticament correcta...*

—És que ho és! Són unes acomplexades, totes les que s'ho miren: complex d'inferioritat. Jo llig una novel·la i tot són dones, i a mi què? Si m'ha agradat la història, perfecte. I després li dic, a aquella tia de la presentació: «A tu t'agrada la Patricia Highsmith?», i ella: «Sí», i jo: «Doncs escriu com un home!». I la tia encara em contesta: «És que hi ha el tema de la sensibilitat femenina», i jo li conteste: «Mira, a mi, sempre que em parlen de sensibilitat

Totes les teories
literàries són collonades
absolutes

femenina, em recorde de Margaret Thatcher.» ¡Hay que joderse con la sensibilidad femenina! (S'alça de la cadira.). I ara me'n vaig a pixar (Assenyala el telèfon mòbil que s'ha deixat damunt la taula.): si crida algú, dius que ets el meu secretari i agafes el missatge.

—(Sospire. L'emoció de l'encàrrec em fa tremolar. Torrent torna amb un somriure de satisfacció i tancant-se la bragueta en públic.) Lluís Dalmau

confessa que «entre el que sent i el que vull expressar, s'alça un mur insalvable.» Això t'ha passat a tu?

—Sí, jo crec que això sol passar molt sovint als novel·listes. Hi ha vegades que tens la idea clara, però no saps com expressar-la. I això és normal, perquè una novel·la, la treballes gairebé cada dia i, evidentment, no tots els dies estàs igual de lúcida. Hi ha dies que tens molt clar què vols dir i com ho vols dir, i n'hi ha que tens clar què vols dir, però no saps com dir-ho. També pot passar que aquesta setmana escrius un capítol, i a la següent hi tornes i el canvies tot. Perquè la mirada canvia, i és fonamental no fiar-te mai de la primera ullada. Ningú no és tan genial perquè tot li isca bé a la primera. Quan en una vesprada m'ixen tres o quatre fulls, ja en malpense: només me'n valdrà un o, a tot estirar, un i mig.

—Dalmau també diu que «la novel·la serà l'últim reducte que ens quede», se suposa que a la gent d'esquerres i progressista, per a canviar el món. Això em va sorprendre, perquè és el mateix que, fa poc, deia el conegut crític Miguel García-Posada en el suplement cultural d'El País...

—Segurament s'ho haurà copiat de mi. Això té el significat que, quan la vida no t'agrada, sempre queda novel·la per a explicar un tipus de vida que t'agradaria. Jo crec que els novel·listes ho som, perquè això ens permet de crear els mons que volem: situacions, personatges... Jo t'ho cree i tu t'ho creus. Els novel·listes sempre vivim entre aquests dos mons, el de la resta de la gent i el que ens inventem pel nostre compte.—

—També tens aquella mania de Dalmau, de desconfiar de les persones d'ulleres fosques?

—Sí!

—I com pots explicar-me açò? (Desplegue el suplement de cultura de l'Avui del 29 d'octubre, on hi ha una foto de Torrent en portada que sembla un anunci de Martini.) Tu en duus, ací.

—És clar, però jo no en duc mai dins dels locals. Jo en duc només quan el sol em molesta. Quan un duu ulleres de sol dins d'un local, pot ser perquè s'ha passat follant tota la nit, o perquè li han fotut dues hòsties, o perquè ha estat prenent una cosa que tu ja saps.—

—Doncs no ho sé.

—És que tu ets molt jove encara. Bé, és igual: la qüestió és que no sol ser per aquestes tres raons, sinó perquè no vol que la gent el mire als ulls. I a mi

Em diuen que no tracte dones. Les tracte molt més del que es pensen, però no en les novel·les

no m'agrada algú a qui no puc mirar-li els ulls mentre parlem. Una vegada, fa molts anys, vaig ballar amb una guera i ho vaig passar molt malament, perquè no sabia si estava mirant-me a mi o a un tio que hi havia a la barra. Però portar ulleres de sol a l'aire lliure i de dia és molt normal, home (Agafa el suplement i somriu.); tu veus aquesta foto i de seguida penses: «Això és un home com Déu mana.»

—Tu dius sempre que et bases en la vida a l'hora de fer novel·les, però en L'illa de l'holandès apareix un personatge, Rafael Salgado, que és guàrdia civil i alhora és bona persona. Això existeix?

—Sí, home, sí. A la Ribera de Cabanes parlen en valencià i són gent normalíssima, com tu i com jo. Bé, ara que ho pense, no sé si tu i jo som massa normals...

—Dalmau arriba a l'illa castigat i, una vegada allà, descobreix el sentit de la seua vida i un paratge completament distint, molt més plàcid que l'habitual. Això quin càstig és?

—Hòstia, però és que el règim sí que ho entén com un càstig. A tu t'envien fora de la ciutat i a una illa on en viuen tres-cents, on no hi ha ni una puta cafeteria decent... Plantejat així, és un càstig. I després, a banda d'això, tu hi pots descobrir coses que també són vida i que t'agraden molt, però que no coneixies... i aleshores estàs a gust en aquest ambient. Tampoc no has d'oblidar que L'illa de l'holandès és una petita utopia, també, i en les utopies, hi cap tot: per això són utopies.

—Les discussions sobre novel·la i sobre literatura tenen molt d'espai en aquest llibre...

—Bé, el que jo pretenia fer era explicar a un lector normal —que no és especialista en literatura ni té per què ser-ho— algunes de les dificultats amb què es troba un novel·lista a l'hora d'escriure. Però sense fer-me pesat ni fer teories literàries, perquè no tenen sentit. Simplement volia transmetre al lector els problemes amb què jo i els que són com jo podem trobar-nos, perquè crec que li poden interessar.

—I tu creus que has arribat a aquest lector?

—Sí, és clar. I ara et diré una cosa: en l'últim llibre que ha tret, *Errata*, Georges Steiner, hi diu que és impossible fer teoria de la literatura, perquè la literatura no és una ciència exacta. És a dir: si tu inventes una càpsula que cura els grans del cul, per posar un exemple fi (l'exemple no és de Steiner, és meu), sempre funcionarà, i sempre podràs demostrar el perquè de la mateixa manera, i sempre podràs atribuir el

mèrit d'haver-les fabricades a l'inventor. Ara bé: en la literatura, si hi haguera una teoria infal·lible per a demostrar les coses, tots els crítics hi coincidirien sempre, i no ho solen fer moltes vegades; en una llista dels deu millors llibres de l'any, mai no diuen els mateixos. Per què? Doncs, perquè no hi ha una teoria que ens

Ací tots els novel·listes són escriptors, però no tots els escriptors són novel·listes

puga permetre saber quina és la millor novel·la o el millor novel·lista.

—*Dedicarem l'entrevista als teòrics de la literatura. Reconeixes que t'agrada Monzó, i també has reconegut altres vegades que t'agrada Pàmies: has pensat d'escriure contes?*

—Jo sempre dic que és una pèrdua de temps fer un conte, perquè, amb la mateixa idea que hi ha en un conte, tens una novel·la. Tu, dóna'm la idea d'un conte i ací hi ha una novel·la sempre. Aleshores... per què has de fer tretze novel·les? Agafa'n una i no et calfes el cap tretze vegades: te'l calfes una, estructures la idea i ja tens una novel·la. A mi no m'agrada fer feina gratis: si tu fas tretze contes, t'has d'inventar tretze històries; en una novel·la, te n'inventes una només. L'única cosa que has de fer és estirar-la.

—*Però en la novel·la tens diverses trames jugant alhora, i això, en un conte, pràcticament no es produeix mai.*

—Sí, però és que tu t'agafes una idea: una senyora va pel carrer, l'atropella un cotxe, la porten a un hospital i s'enamora del metge. Això pot ser un conte, veritat? Però també és una novel·la: resulta que la tia està casada, etcètera.

—*Aleshores estàs dient que el conte és un gènere superior a la novel·la. Si dius que saps condensar la idea de la novel·la en tan poc espai, i aquesta idea és la mateixa, estàs dient això.*

—No, jo no crec que el conte siga millor. A mi no m'agrada més el conte que la novel·la. Perquè et permet fer coses que el conte no et permet: jugar amb més elements, no és tan comprimida, pots fer que cada personatge tinga la seua història al marge de la principal... Tu, dóna'm una idea per a un conte, qualsevol, que jo et faig una novel·la amb aquesta idea... Això és una mica la conya que faig jo sobre el conte, però a mi, com a escriptor i com a lector, m'agrada més la novel·la.

—*Esmentes alguns poetes en L'illa de l'holandès: Paul Valéry, Charles Baudelaire... Lliges molta poesia?*

—Sí. El que més m'agrada és Kavafis, en la traducció de Joan Ferraté. Gabriel Ferrater m'agrada molt, també; ara m'hauria de mirar Lorca, pel centenari, però no me l'he rellegit, perquè això són com lectures de batxiller. El Baudelaire m'agrada, la traducció aquesta que ha fet ara Benguerel és de puta mare... jo n'agafe un tros en el llibre.

—*No sabia que estaves tan cultivat en el tema.*

—Sí, el que passa és que no ho dic en les entrevistes. És

que jo no faig les entrevistes per semblar un gran intel·lectual, com fan la majoria dels mamarratxos aquests que comencen a citar, i a citar... Saps quina conya faig, jo, de vegades? Cite novel·listes que no existeixen.

—*Ja me n'has citat algun, no?*

—Noooo. Això només ho faig amb un periodista o una periodista d'aquells que saben molt. I ho apunten.

—(Com que les dues xiquetes de divuit anys s'alcen de la seua taula, Torrent m'indica que m'espavile i que acabe d'una

vegada.) *Ja que no se m'acut res, et faré la pregunta idiota de totes les entrevistes a escriptors: escrius a mà o amb ordinador? En aquest cas concret, com has escrit L'illa de l'holandès?*

—Solc escriure a mà i després passar-ho a ordinador. Quan ja he acabat, venc el manuscrit.

—*Gairebé tots els de més de quaranta anys feu el mateix: vull dir, a mà i després amb ordinador.*

—Sí, però és que a mi em compren els manuscrits: me'ls canvien per quadres, per ordinadors... (Haureu notat, estimats lectors, que Torrent m'està prenent el pèl com vol i que jo no me n'estic adonant.)

Dos dies després, torne a veure Torrent a la llibreria Ambra de Gandia. Estic molt cremat per aquesta presa de pèl amb què acabà la nostra entrevista, però sobretot perquè, després d'una entrevista així,

ja no me'n publicaran més en la vida. M'acoste a ell amb la gravadora, només per intentar venjar-me:

—*Mira, Ferran, és que s'em va oblidar fer-te una pregunta.*

—Digues, perla.

—*És veritat que això de portar telèfon mòbil provoca impotència?*

—Això és mentida, home (Assenyala el seu, penjant del cinturó.): no veus que jo en porte un?

Definitivament, no hi ha manera d'agafar-lo desprevingut.

